

УДК 911.3

Вікторія Яворська

ФОРМУВАННЯ ГЕОДЕМОГРАФІЇ ЯК НОВОЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ПРЕДМЕТНОЇ ОБЛАСТІ

В роботі представлена схема формування геодемографії як нової міждисциплінарної предметної області. В статті представлено обґрунтування і розроблення геодемографії як нового наукового напрямку, що формується на стику демографії, географії населення та регіональної економіки. Свого часу у системі наук про народонаселення істотно посилилась увага до територіальної організації населення і виникла нова дисципліна – географія населення. У наш час з проголошенням в Україні регіональної економіки та державної регіональної політики постали нові завдання, серед яких офіційна регіоналізація країни та адміністративно-територіальна реформа. Важливою складовою державної регіональної політики повинна стати регіональна демографічна політика, яка потребує нових методологічних засад, пов'язаних з проблемою регіоналізації країни.

Ключові слова: демографія, географія населення, розселення населення, геодемографія, регіональна геодемографічна політика.

Викторія Яворская. ФОРМИРОВАНИЕ ГЕОДЕМОГРАФИИ КАК НОВОЙ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ПРЕДМЕТНОЙ ОБЛАСТИ. В работе представлена схема формирования геодемографии как новой междисциплинарной предметной области. В статье представлено обоснование и разработка геодемографии как нового научного направления, формирующегося на стыке демографии, географии населения и региональной экономики. В свое время в системе наук о народонаселении существенно усилилось внимание к территориальной организации населения и возникла новая дисциплина – география населения. В наше время с провозглашением в Украине региональной экономики и государственной региональной политики стали новые задачи, среди которых официальная регионализация страны и административно-территориальная реформа. Важной составляющей государственной региональной политики должна стать региональная демографическая политика, которая требует новых методологических принципов, связанных с проблемой регионализации страны.

Ключевые слова: демография, география населения, расселение населения, геодемография, региональная геодемографическая политика.

Viktoriya Yavorska. FORMING OF GEODEMOGRAPHY AS A NEW INTERDISCIPLINARY KNOWLEDGE DOMAIN. A scheme of the forming of geodemography as a new interdisciplinary knowledge domain are presented in this paper. The article introduces the rationale and development of geodemography as a new scientific field that is formed at the intersection of demography, population geography and regional economy. At one time in the sciences of the population significantly strengthened attention to the territorial organization of the population and created a new discipline - Geography of Population. Nowadays, with the proclamation in Ukraine the regional economy and the state regional policy faces new challenges, including official regionalization of the country and the administrative-territorial reform. An important component of national regional policy should be a regional population policy that requires new methodological principles related to the problem of regionalization of the country.

Key words: demography, geography, population geography, settlement of population, geodemography, regional geodemographic policy.

Вступ. Сучасна система знань про народонаселення являє собою сукупність різних наукових напрямків і наук, які вивчають склад, структуру і динаміку населення та процеси демографічного розвитку різних груп населення – соціумів. У становленні системи наук про народонаселення ми розглядаємо той напрям, який спричинив формування науки про територіальну організацію населення – географію населення, та регіональних підходів до вивчення процесів демографічного розвитку. Дещо схематично цей напрям представлений на рисунку 1 трьома етапами формування демографії.

Мета роботи – обґрунтувати формування геодемографії як нової міждисциплінарної предметної області.

Завдання дослідження – представити методологічну схему формування геодемографії як нового напрямку у системі наук про народонаселення за такою послідовністю): демографія – географія населення – геодемографія.

Основний зміст роботи: На першому етапі центральне місце у системі знань про народонаселення належить демографії. Демографія – наука, яка вивчає чисельність, склад та розміщення населення,

їх зміни, причини і наслідки цих змін, взаємозв'язок соціально-економічних факторів, що зумовлюють рух населення, закономірності відтворення населення. Існує і більш загальне визначення демографії як науки, що вивчає суспільно-економічні закономірності відтворення населення в їх соціально-історичній зумовленості.

На другому етапі посилюється взаємодія демографії з сусідніми науками, зокрема з географією. На їх стику формується нова дисципліна – географія населення, яка вивчає географічні відмінності складу і відтворення населення, територіальний розподіл і розміщення населення, трудові ресурси та територіальні особливості їх використання, населені пункти та їх територіальні системи. Розширення предметної області демографії, її розвиток як міждисциплінарної науки посидлює інтерес демографів до території, до просторових відмін у передумовах і чинниках демографічного розвитку. Такий підхід спричинив появу нової стикової дисципліни – географії населення, яка спочатку вивчала територіальні відмінності у демографічному розвитку соціумів, потім елементарні форми розселення населення і нарешті інтегровані форми територіальної організації населення – системи розселення, територіальні громади в регіональні соціуми.

Третій етап методологічних трансформацій за даним напрямком зумовлений становленням в Україні державної регіональної політики. Виникла об'єктивна потреба вивчати демографічні процеси та розселення населення співставно з регіонами країни, мережа яких перебуває у стадії активної розробки. Нагадаємо, що за вимогами ЄС всі країни, що претендують на членство у ЄС, обов'язково повинні мати офіційні, законодавчо затверджені схеми регіоналізації. До того ж чинні обласні регіони, за якими нині в Україні реалізують регіональну політику, не відповідають європейським стандартам. Відтак, формується новий напрям географії населення, орієнтований на дослідження регіональних відмінностей населення і розселення, та розроблення регіональної демографічної політики, який ми називаємо *геодемографією* [9].

Представимо предметні області демографії, географії населення та геодемографії більш докладно, акцентуючи їх взаємну зумовленість та взаємозв'язки.

Вперше термін «демографія» з'явився у роботі французького дослідника Ахілла Гійяра «Елементи статистики людини або Порівняльна демографія», виданій у Парижі у 1855 році. Разом з тим демографічні дослідження започатковані з середини XVII ст. у роботах фундаторів класичної англійської політекономії В. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо, Т. Мальтуса. У 1806 р. російський статистик К. Герман ввів поняття «народонаселення», яке повною мірою збереглося до наших днів: народонаселення – стійка й самовідтворювана сукупність людей, що має свій природно-історичний розвиток і становить основу суспільства. Це стрижнева категорія всієї суспільної географії.

Населенню притаманні три види руху – природний, просторовий (механічний, міграційний) та соціальний. *Природний рух населення* – це динаміка народжень та смертей, шлюбів та розлучень, які змінюють чисельність населення природним шляхом. *Природний рух населення* характеризується коефіцієнтом народжуваності, коефіцієнтом смертності та природним приростом населення. *Просторовий (механічний) рух населення*, або міграція, являє собою рух через кордони тих чи інших територій з метою постійного або тимчасового перебування на новому місці. Для кількісної оцінки інтенсивності територіальної мобільності населення використовують показники: коефіцієнт міграції за прибуттям, коефіцієнт міграції за вибуттям, валовий коефіцієнт та сальдо міграції. *Соціальний рух населення (соціальна мобільність)* означає сукупність змін соціальних ознак людей, перехід з однієї соціальної групи до іншої. Цей вид руху визначає динаміку й відтворення соціальних структур населення. Вивчення соціального руху населення здійснюється на стику демографії та соціології. Внаслідок руху населення формуються різні види його структур – статтево-вікова, освітня, професійна, сімейна тощо, а також відбувається поетапна взаємодія населення з іншими компонентами суспільства. Демографія, вивчаючи передумови й

чинники формування населення, впритул підійшла до вивчення просторових особливостей розвитку населення, до перекриття з предметною областю географії населення.

Сучасний французький демограф К.Вандескрік головними ознаками населення вважає: сукупність людей (1); її територіальну при'язку – «своя власна територія» (2); певний соціальний зміст (3). *Географія населення* комплексно характеризує населення країн та регіонів та його територіальну організацію, виявляє закономірності і регіональні особливості її формування, проблеми розвитку. Становлення і розвиток географії населення як наукової дисципліни відбулося в Україні у другій половині ХХ ст., хоча дослідження окремих демографічних, етнічних та розселенських проблем спостерігалися значно раніше.

Як галузева географічна наука географія населення включає в себе практично всі територіальні аспекти, пов'язані з населенням. При цьому головні відмінності географії населення від інших дисциплін, що вивчають народонаселення:

1) комплексність – населення розглядається за всіма факторами (чинниками), що впливають на нього, і всіма результатами (наслідками) його діяльності;

2) системність – населення розглядається як підсистема більш загальних систем (суспільства), але в той час воно само є складною системою, що має своє структурування;

3) цілісність, ємерджентність, за якою група населення має свої цілісні (ємерджентні) характеристики, не властиві окремим індивідам;

4) територіальність (географічність), коли будь-яке географічне явище або процес розглядається співставно з певною територією;

5) синергетичність – територіальні соціуми мають властивість самоорганізації (синергетики) і потребують спеціальних підходів щодо свого управління;

6) картографічність, за якою будь-яке демографічне явище або процес можна відобразити на карті та вивести дослідження на рівень ГІС-технологій.

У географії населення термін *розселення* використовують у двох значеннях. По-перше, розселення – це процес поширення населення по території, пов'язаний з її все більш інтенсивним господарським освоєнням. Процес розселення охоплює просторові переміщення населення та розвиток мережі поселень – зростання чи зменшення окремих населених пунктів, формування систем розселення. По-друге, розселення населення – це картина сучасного розподілу населення на певній території, це наявна сукупність поселень. Основою такої картини є мережа поселень, їх адміністративний статус, функціональні типи, людність. Разом з тим розподіл населення потрібно характеризувати і за показниками його густоти (за адміністративно-територіальними одиницями), етнонаціональним складом, особливостями статево-вікової структури та зайнятості.

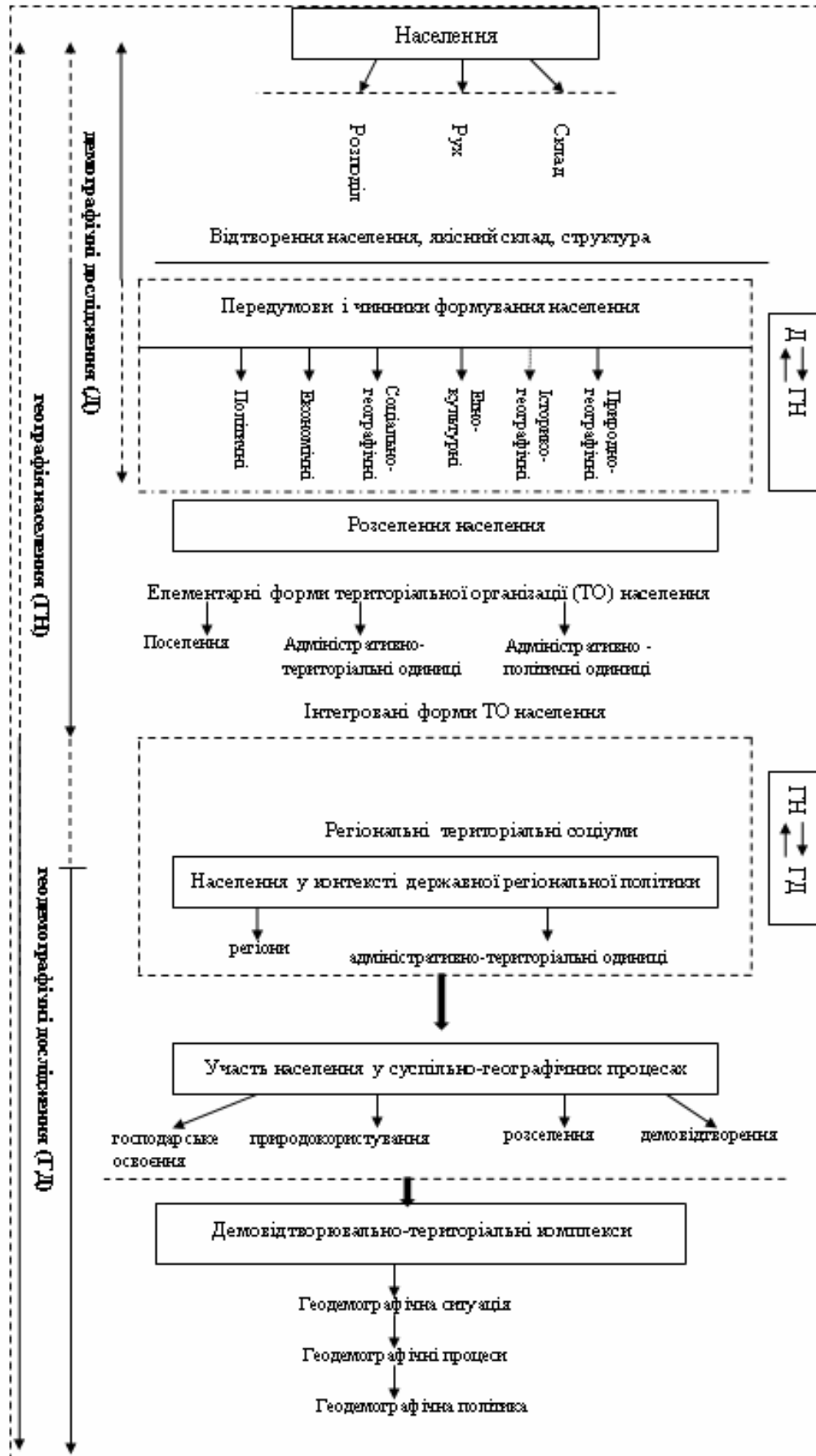

Рис. 1. Формування предметної області геодемографічних досліджень

Базовими поняттями розселення населення виступають *функціональний тип поселення* та *система розселення*. Населені пункти різняться між собою за їх статусом (місто, селище міського типу, село), адміністративним рангом, людністю. Але головними ознаками, що характеризують роль даного поселення серед інших, є його *функції* – адміністративно-управлінські, економічні (виробничі), соціальні, політичні. Як правило, головні ознаки поселень взаємопов'язані: чим більшою є людність населеного пункту, тим вищий його адміністративний статус і тим більш важливі й різноманітні соціально-економічні функції він виконує.

Друга складова вивчення розселення – система розселення, є стиковою зоною, яка вивчається і географією населення і геодемографією. Географи і демографи вже традиційно користуються поняттям системи розселення. *Система розселення* – це територіальна сукупність поселень різних рангів і типів, які активно взаємодіють між собою, мають інтенсивні зв'язки у вигляді трудових і побутових поїздок, переміщень товарів і послуг. Такі зв'язки можна встановити і для дуже віддалених поселень. Тому при виділенні систем розселення орієнтуються на зв'язки інтенсивні й регулярні за таким правилом: взаємодія поселень у межах даної системи розселення повинна бути більш інтенсивною, ніж з поселеннями поза даною системою розселення.

Відповідно до багаторівневої організації суспільства розрізняють системи розселення різних рівнів – від глобальних і макрорегіональних до регіональних і локальних. Найбільш поширеними в географії населення є системи розселення таких рівнів:

- 1) національний (загальнодержавний) – *єдина система розселення країни*;
- 2) регіональний – *регіональні системи розселення; субрегіональні, мезо- та мікрорегіональні системи розселення*;
- 3) локальний – *локальні системи розселення*.

У вітчизняній географії традиційно розглядають обласні (регіональні), міжрайонні (субрегіональні) та районні (локальні) системи розселення. Для аналізу систем розселення регіонального та макрорегіонального рівнів користуються поняттям *опорного каркасу розселення* (за Г.М. Лаппо). Йдеться про взаємне розміщення найбільших міст, які визначають загальний характер розселення, його конфігурацію, густоту, сконцентрованість чи дисперсність. Опорний каркас – це кістяк системи розселення, навколо якого вона формується й зростає.

В географії населення з її просторовою орієнтацією майже втрачаються динамічні аспекти вивчення населення. Про них нібито й пам'ятають, але не приділяють достатньої методологічної уваги: жорстка прив'язка до адміністративно-територіального поділу, домінування концепції систем розселення, геопросторовий підхід з аналізом розселення та форм територіальної організації населення. У вітчизняній географії населення мало позначені генетичні, історико-географічні аспекти формування та розвитку систем розселення.

Відтворення населення та його рух з постій-

ними кількісними і якісними змінами, оновлення складу населення та його структури – статевої, вікової, соціальної, динамічна трансформації розміщення та розселення населення у науках про народонаселення називають *демографічними процесами* (ДП). Демографи аналізують особливості *демо-відтворювальних процесів і руху населення* для різних груп населення (соціумів) – статево-вікових когорт, соціальних верств, окремих адміністративно-територіальних одиниць і поселень, регіонів і країн. Закономірності демографічного розвитку звичайно встановлюють у залежності від демографічних ситуацій у різних групах населення та відмін їх соціально-економічних станів. У більшості випадків демографічний розвиток розглядають за його певною територіальною прив'язкою, але така прив'язка має формальний, зовнішній характер, її не розглядають як чинник демо-відтворювальних процесів.

Демографи визначають закономірність руху населення та демографічних процесів в залежності від складу населення та умов його проживання і життєдіяльності. У багатьох випадках демографічні процеси мають політико-адміністративну та адміністративно-територіальну прив'язку, але територіальна приналежність не слугує визначальною ознакою і головною передумовою демографічного розвитку. Її звичайно розглядають як зовнішню ознаку для порівняння різних демографічних ситуацій демографічних процесів. *Демографічна ситуація* – сукупність умов і чинників, що визначають особливості руху населення, демографічного процесу для даної групи населення (населення даної адміністративно-територіальної одиниці, соціальної групи, статево-вікової групи – когорти, етнічної групи, конфесійної групи та ін.)[2].

Одним з головних напрямків сучасного розвитку наук про народонаселення є їх посилення орієнтації на динамічні аспекти. *Рух населення, демографічний розвиток, демографічні процеси* – ці та інші нові поняття покликані позначити кількісні і якісні зміни народонаселення не лише як послідовну зміну фіксованих на певний час і статичних демографічних ситуацій, а як цілісний і безперервний процес, що має на кожній території свої передумови і чинники, свої складові, свою траєкторію та закономірності. Це надзвичайно важлива і глибока методологічна трансформація традиційної переважно статичної демографії та географії населення, і розв'язання цієї задачі бере на себе геодемографія.[7].

Ще раз підкреслимо посилення уваги до *територіальної організації населення*, що окреслює предметну область географії населення та її поступову стиковку з регіоналістикою. Сучасне трактування населення як сукупності людей певної території визначає предметну область географії населення. Наведено приклади визначення предмету географії населення:

1. Географія населення вивчає регіональні відмінності складу, динаміки та розміщення населення, закономірності формування цих відмін, територіальні системи населених пунктів, закономірності їх розвитку (С.А. Ковальов, Н.Я. Ковальська, 1971р.).

2. Предметом дослідження географії населення є географічні відмінності складу та відтворення населення, географічні відмінності в культурі, побуті, навичках населення, трудові ресурси територіальних груп населення і географічні відміни їх використання, населені пункти та їх територіальні системи (Є.Л. Шувалов, 1985рр.).

3. Географія населення – це наука про територіальні закономірності формування та функціонування людських спільнот (І.Гудзеляк, 2008р.). Предметом дослідження географії населення є геопросторова організація населення, яка охоплює:

= геопросторові закономірності природного відтворення населення та формування демографічної структури населення;

= географічні закономірності формування і використання праце ресурсного потенціалу;

= географічні закономірності формування соціального складу населення;

= геопросторову організацію міграцій населення;

= територіальні закономірності розселення населення, розміщення, формування поселень та їхніх територіальних систем;

= геопросторові закономірності формування етнічного складу, функціонування етнічних і міжетнічних спільнот, етнічні процеси;

= регіональні відмінності у способі життя, культури та побуту людей.

Зауважимо, що І. Гудзеляк у складі географії населення визначає демографію (за нашим підходом – геодемографію) як науку, що вивчає закономірності природного відтворення населення.

Наприкінці ХХ ст. на стику демографії, географії та регіональної економіки формується новий науковий напрям – геодемографія, предметну область якого вже визначають не демографічні, а геодемографічні процеси. Демографія вивчає соціально-демографічні закономірності руху населення, а геодемографія визначає предметну область як територіальні, зокрема регіональні відмінності демографічних процесів, як залежність демографічного розвитку території від особливостей її історико-географічних, етно-культурних, геополітичних, природно-ресурсних, соціально-економічних передумов, від рівнів господарського освоєння території та її планувальної організації. Об'єктом дослідження геодемографії виступають не традиційні демографічні процеси, а їх територіальні (регіональні) різновиди, які називають геодемографічними процесами. Поряд з терміном «геодемографія» географи вживають і «геодемографію». Проте більш поширеним є саме поняття «геодемографія».

На початку ХХІ століття демографічні проблеми вперше стикувалися з державною регіональною політикою, яка офіційно проголошена в Україні у 2001р. До цього часу демографія і географія населення мали довільну прив'язку до території – від окремого поселення до країни в цілому. Вітчизняним наближенням до регіональної політики були адміністративно-територіальні одиниці – області, райони, міста. Відтепер ситуація докорінно інша: По-перше, результати досліджень демографії та географії насе-

лення повинні стати об'єктивною основою регіоналізації країни за європейськими нормами (NUTS-II – базові регіони), яку необхідно офіційно затвердити на законодавчому рівні. По-друге, проблеми демографічного розвитку повинні визначатися і розв'язуватися у контексті регіональної демографічної політики. Виникає необхідність формування нового наукового напрямку географії населення – геодемографії, яка буде досліджувати передумови й особливості демографічного розвитку на рівні офіційних регіонів, у контексті державної та регіональної геодемографічної політики [8].

Традиційно динамічні складові географії населення вивчають за допомогою аналізу руху населення чи методом порівнянь різночасових геодемографічних обстановок і ситуацій. На часі вивчення *геодемографічних процесів*. Геодемографія наголошує регіональні аспекти процесів відтворення населення, руху населення, демографічного розвитку. Традиційний концептуально-понятійний апарат демографії і географії населення потребує відповідного розвитку, змістовних і функціональних трансформацій. Основне завдання геодемографії полягає у розкритті системи зв'язків відтворення народонаселення з суспільним розвитком на регіональному рівні. Геодемографії належить провідна роль у забезпеченні комплексного вивчення населення регіонів.

Головні складові геодемографії як нової дисципліни представлені на рисунку 1. Базовими поняттями нового напрямку виступають геодемографічний розвиток, геодемографічна ситуація, геодемографічні процеси, регіональні системи розселення, демовідтворювально-територіальні комплекси, демографічна політика.

Висновок: Ми представили методологічну схему формування геодемографії як нового напрямку у системі наук про народонаселення за такою послідовністю (рис.1): демографія – географія населення – геодемографія. Зрозуміло, що геодемографія має предметне методологічне перекрыття і з демографією, і з географією населення. У визначенні предметної області геодемографії можуть наголошуватися і переважати ті чи інші аспекти її складових – демографії та географії населення.

З одного боку, геодемографія розглядається як окремий розділ географії населення (С.А. Ковальов та ін.) [4]. Геодемографічна ситуація (обстановка) визначається у рамках географії населення як «історично сформовані на певній території відносини між сукупністю демографічних процесів і структур із соціально-економічними умовами й факторами». З іншого боку, геодемографія розглядається як спеціальна галузь соціально-економічної географії (А.А. Анохін, Г.М. Федоров і ін.), а геодемографічна ситуація включає просторово визначену демографічну систему разом з її відносинами до інших територіальних соціально-економічних систем. Третій підхід виділяється у дослідженнях демографів. Геодемографія розглядається як частина демографії, а геодемографічна ситуація як існуюче на даній території співвідношення народжуваності, смертності, міграційного руху, що створюють визначену структуру населення й динаміку її чисельності. Прислівка

«гео», на наш погляд, у цьому випадку відображає лише територіальний аспект демографії й демогра-

фічних процесів, який має побіжний, неістотний характер.

Список використаних джерел:

1. Alaev E.B. *Sotsialno-ekonomicheskaya geografiya: ponyatiyno-terminologicheskii slovar* / Enrid Borisovich Alaev. – М.: Mysl, 1983. – 350 s. [Алаев Э.Б. *Социально-экономическая география: понятийно-терминологический словарь* / Энрид Борисович Алаев. – М.: Мысль, 1983. – 350 с.].
2. Dzhaman V.O. *Regionalni systemy rozselennya: demografichni aspekty* / V.O. Dzhaman. – Chernivtsi: Ruta, 2003. – 392 s. [Джаман В.О. *Регіональні системи розселення: демографічні аспекти* / В.О. Джаман. – Чернівці: Рута, 2003. – 392 с.].
3. Dotsenko A.I. *Terytorialna organizatsiya rozselennya (teoriya i praktyka)* / A.I. Dotsenko. – К.: NAN Ukrainy, RVPS Ukrainy, К.: «Feniks», 2010. – 536 s. [Доценко А.І. *Територіальна організація розселення (теорія і практика)* / А.І. Доценко. – К.: НАН України, РВПС України, К.: «Фенікс», 2010. – 536 с.].
4. Kovalev S.A. *Geografiya naseleniya SSSR* / S.A. Kovalev, N.Ya. Kovalskaya. – М., 1980. [Ковалев С.А. *География населения СССР* / С.А. Ковалев, Н.Я. Ковальская. – М., 1980].
5. *Kontseptsiya derzhavnoi regionalnoi polityky* // *Ofitsijnyj visnyk Ukrainy*, 2001. – № 22. – S. 20-28. [Концепція державної регіональної політики // *Офіційний вісник України*, 2001. – № 22. – С. 20-28].
6. Krul V.P. *Retrospektivna geografiya poselen Zakhidnoi Ukrainy* / Volodymyr Petrovych Krul. – Chernivtsi: Ruta, 2004. – 381 s. [Круль В.П. *Ретроспективна географія поселень Західної України* / Володимир Петрович Круль. – Чернівці: Рута, 2004. – 381 с.].
7. Topchiyev O.H. *Geodemografichnyj protses : zmist i funktsiyi ponyattya* / O.H. Topchiyev, S.B. Kudelina, V.V. Yavorska // *Ukr. geogr. zhurn.* – 2000. – № 2. – S. 25-27. [Топчієв О.Г. *Геодемографічний процес: зміст і функції поняття* / О.Г. Топчієв, С.Б. Куделіна, В.В. Яворська // *Укр. геогр. журн.* – 2000. – № 2. – С. 25-27.
8. Topchiyev O.H. *Metodologichni ta metodychni problemy regionalizatsiyi Ukrainy* / Topchiyev O.H., Yavorska V.V. // *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Rayonuvannya ekonomichnoho prostoru Ukrainy: pytannya metodologiyi i praktyky.* – Lviv, 2010. – Vyp. 5(85). – S. 32-45. [Топчієв О.Г. *Методологічні та методичні проблеми регіоналізації України* / Топчієв О.Г., Яворська В.В. // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Районування економічного простору України: питання методології і практики.* – Львів, 2010. – Вип. 5(85). – С. 32-45].
9. Yavorska V.V. *Regionalni geodemografichni protsesy v Ukraini: [monografiya]* / V.V. Yavorska. – Kamyanets-Podilskyj: Aksioma, 2013. – 384 s. [Яворська В.В. *Регіональні геодемографічні процеси в Україні: [монографія]* / В.В. Яворська. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. – 384 с.].

Summary

Viktoriia Yavorska. FORMING OF GEODEMOGRAPHY AS A NEW INTERDISCIPLINARY KNOWLEDGE DOMAIN.

We have presented a methodological scheme of geodemography formation as a new trend in the sciences of the population in the following order: Demography – Population Geography – Geodemography. It is clear that geodemography have a substantive methodological overlap with demography and population geography. In certain domain geodemography can emphasize and predominate certain aspects of its constituents – demography and population geography.

The core of geodemography as a new trend is the concept of geodemographic processes. Territorial organization of population is multilevel, thus geodemographic processes can be considered at different levels, in different geospatial scales. But direction of geodemographic researches focuses on development of national and regional policies, and particularly the regional level of geodemographic developments is primary. Demographic analysis of regions need to be analysed and evaluated of assumptions and factors, and genetic integrity of the regions provides such opportunity. We emphasize that at this time in demographic studies the territorial distinctions in demoreproductive processes traditionally are explained by the composition and structure of the population with followed and fragmented analysis of regional heterogeneity of socio-geographical conditions and factors of demographic development. Comprehensive assessment of the demographic characteristics of situations at the regional level has led to the emergence of new concepts – «geodemographic situation», «geodemographic development», «geodemographic process».

The concept of geodemographic process significantly enhances the dynamic aspects and approaches in population geography. Traditionally, population geography favored to resettlement issues, ekistics, territorial organization of the population. The issue of population dynamics, demographic processes, the actual movement of the population and the development of its settlement remained secondary. Dynamics of population and settlement was studied mainly by methods of comparison of nonsimultaneous and fixed on certain dates demographic situations. Geodemographic processes consider also demographic development of the regions as the process, as holistic and uninterrupted movement of people with their trajectory and parameters of the qualitative and quantitative changes.

Key words: demography, geography, population geography, settlement of population, geodemography, regional geodemographic policy.